

Sygn. akt IV CSK 131/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa B.M., G. J., W. J., D. G., R.J.

i B. J.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie [...]

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 stycznia 2017 r.,

dwóch skarg kasacyjnych: powodów oraz strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 17 lipca 2015 r., sygn. akt V ACa .../15,

**oddala obie skargi kasacyjne i wzajemnie znosi między
stronami koszty postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powodowie, spadkobiercy J. i W. M., właściciele nieruchomości wywłaszczonej z naruszeniem prawa, domagali się zasądzenia odszkodowania od Skarbu Państwa - Wojewody [...].

Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem z dnia 13 listopada 2014 r. zasądził od pozwanego na rzecz powodów następujące kwoty z ustawowymi odsetkami od dnia 10 listopada 2007 r. do dnia zapłaty: B.M. kwotę 444 469,44 zł, G. J. i W. J. kwoty po 222 234,72 zł, D. G., R. J. i B. J. kwoty po 148 156,48 zł, orzekł o kosztach procesu, a dalej idące powództwo oddalił. Ustalił, że Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w [...] orzeczeniem z dnia 30 kwietnia 1956 r. wywłaszczyło na rzecz Skarbu Państwa część nieruchomości położonej w T. przy ul. K. 65, zapisanej w księgach wieczystych nr ...5 i ...6, stanowiącej własność małżonków J. i W. M. Orzeczeniem tym przyznano dotychczasowym właścicielom odszkodowanie w kwocie 3 833,66 zł. Odwoławcza Komisja Wywłaszczeniowa przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w [...] decyzją z dnia 7 sierpnia 1956 r. utrzymała w mocy to orzeczenie. Sąd Rejonowy w [...] prawomocnym wyrokiem z dnia 19 lutego 1992 r. zobowiązał Skarb Państwa do zwrotnego przeniesienia na powodów i ich poprzedników prawnych nieruchomości położonych w [...] przy ul. K. 56, stanowiących działki nr 131 i 132. Minister Infrastruktury decyzją z dnia 14 czerwca 2005 r. stwierdził, że decyzja Odwoławczej Komisji Wywłaszczeniowej przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w [...] z dnia 7 sierpnia 1956 r. oraz utrzymane przez nią w mocy orzeczenia Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w [...] z dnia 30 kwietnia 1956 r., w zakresie dotyczącym wywłaszczenia części rzecznej nieruchomości, zostały wydane z naruszeniem prawa oraz że obie decyzje (orzeczenia) są nieważne w części dotyczącej ustalenia i przyznania odszkodowania za wywłaszczenie nieruchomości. Sąd Okręgowy ustalił, na podstawie opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego, że w dniu 7 sierpnia 1956 r. wartość rynkowa części rzecznej nieruchomości wynosiła 55 088 zł, a wartość rynkowa tej nieruchomości w dniu 29 czerwca 2014 r. wynosiła 1 433 156 zł. Wypłacone dotychczasowym właścicielom odszkodowanie stanowiło 6,96% ówczesnej wartości rynkowej wywłaszczonej nieruchomości.

Sąd Okręgowy przyjął, że istniały podstawy do przypisania Skarbowi Państwa odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 160 § 1 k.p.a., gdyż przepis ten ma zastosowanie do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną, wydaną przed dniem 7 września 2004 r., której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu (por. uchwałę pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r., III CZP112/10, OSNC 2011, nr 7-8, poz. 75). Powodowie jako następcy prawni właścicieli wywłaszczonej nieruchomości ponieśli szkodę na skutek wydania decyzji wywłaszczeniowej w 1956 r. polegającą na utracie własności wywłaszczonej nieruchomości. Według Sądu Okręgowego, szkoda pozostaje w normalnym związku przyczynowym z wydaniem wadliwej decyzji. Została też wykazana przesłanka bezprawności działania organu, który wydał wadliwą decyzję, co wynika z decyzji Ministra Infrastruktury z dnia 24 czerwca 2005 r. Sąd Okręgowy uznał, że wydanie decyzji nadzorczej w 2005 r. zakończyło postępowanie wywłaszczeniowe. Zwrócił uwagę, że postępowanie wywłaszczeniowe zostało wszczęte z urzędu, a nie na wniosek strony (art. 61 k.p.a.). Podkreślił, że po zakończeniu postępowania wywłaszczeniowego organ administracji publicznej nie może już wydawać żadnych aktów administracyjnych w ramach tego postępowania. Postępowanie wywłaszczeniowe zostało zakończone stwierdzeniem wadliwości decyzji wywłaszczeniowej w całości, nie ma zatem przedmiotu, co do którego postępowanie wywłaszczeniowe mogłoby być dalej prowadzone. Sąd Okręgowy wskazał, że zakończenie postępowania wywłaszczeniowego nie jest przesłanką roszczenia odszkodowawczego, dochodzonego na podstawie art. 16 k.p.a. Uznał, że przesłankę powstania roszczenia odszkodowawczego stanowi ostateczność decyzji oraz jej nieważność lub jej wydanie z naruszeniem prawa. Stwierdził, że wydanie wadliwej decyzji administracyjnej spowodowało pozbawienie rodziców powodów własności nieruchomości, a przyznane im odszkodowanie było wielokrotnie niższe od rzeczywistej wartości rynkowej wywłaszczonej nieruchomości. Przyjął za podstawę dochodzonego roszczenia stan majątku z chwili wyrządzenia szkody oraz ceny z chwili ustalenia odszkodowania. Określił należne powodom odszkodowanie na kwotę

1 333 408,35zł (1 433 156 zł - 1 433 156 zł x 6,96%).

Pozwany wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 17 lipca 2015 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że od zasądzonych w nim kwot zasądził odsetki ustawowe od dnia 13 listopada 2014 r., oddalając dalej idące roszczenie o zapłatę odsetek ustawowych, oddalił apelację w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego. Podkreślił, że decyzja Ministra Infrastruktury z dnia 14 czerwca 2005 r. jest ostateczna, żadna zaś ze stron postępowania administracyjnego nie złożyła wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy na podstawie art. 127 § 3 k.p.a. W tej sytuacji twierdzenie pozwanego, wskazujące na możliwość kontynuowania postępowania wyłączeniowego i ustalenia w nim należnego powodowi odszkodowania, należało uznać za całkowicie bezzasadne. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i rozważania Sądu Okręgowego dotyczące zasadności roszczeń powodów (art. 160 § 1 k.p.a.) i określenia wysokości szkody. Podkreślił, że skoro odszkodowanie zostało obliczone według cen z daty jego ustalenia (orzekania), to stało się ono wymagalne dopiero z dniem wyrokowania i dopiero od tego dnia dłużnik (pozwany) pozostaje w opóźnieniu uzasadniającym zapłatę odsetek. Zasada ta nie znajduje zastosowania jedynie wtedy, gdy szczególne okoliczności przemawiają za przyjęciem wysokości odszkodowania według cen istniejących w innej chwili (art. 363 § 2 k.c.), co jednak w rozpoznawanej sprawie nie miało miejsca.

Obie strony wniosły skargi kasacyjne od wyroku Sądu Apelacyjnego. Prokurator Generalna Skarbu Państwa zaskarżyła wyrok w zakresie, w jakim nie zostało oddalone powództwo, zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 160 § 1 k.p.a. w związku z art. 361 § 1 k.c. w związku z art. 233 i 119 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (obecny jedn. tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 2147 ze zm.; dalej: u.g.n.). Powodowie zaskarżyli wyrok w części dotyczącej oddalenia dalej idącego roszczenia o zapłatę odsetek ustawowych i zarzucili naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 363 § 2 w związku z art. 455 i 481 § 1, w związku z art. 481 § 1 oraz w związku z art. 361 § 2 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa zarzuciła Sądowi Apelacyjnemu nietrafne przyjęcie, że postępowanie wywłaszczeniowe zakończyło się, mimo że została stwierdzona nieważność tego postępowania w części dotyczącej ustalenia wysokości odszkodowania, nie ma zaś ustaleń o zakończeniu tego etapu postępowania wywłaszczeniowego, co z kolei doprowadziło do błędnego uznania, iż można badać szkodę powstałą w majątku powodów. Inaczej mówiąc, zdaniem Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, postępowanie wywłaszczeniowe nie zostało zakończone w wyniku decyzji Ministra Infrastruktury z dnia 14 czerwca 2005 r., ale właściwy organ administracji publicznej powinien orzec o odszkodowaniu za wywłączoną nieruchomość na podstawie art. 119 ust. 1 pkt 7 u.g.n. Stanowisko to polega na nieporozumieniu. Minister Infrastruktury wspomnianą decyzją orzekł, że dawne decyzje wywłaszczeniowe z 1956 r., w zakresie dotyczącym wywłaszczenia części rzeczonyj nieruchomości, zostały wydane z naruszeniem prawa oraz że są one nieważne w części dotyczącej ustalenia i przyznania odszkodowania za wywłaszczenie nieruchomości. Wydanie przez Ministra Infrastruktury rozważanej decyzji dokładnie odpowiada hipotezie normy prawnej, zamieszczonej w dawnym, ale mającym zastosowanie w niniejszej sprawie art. 160 § 1 k.p.a. W konkluzji należy zatem przyjąć, że w wypadku wydania przez organ administracji publicznej przed dniem 7 września 2004 r. decyzji wywłaszczeniowej, której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, o odszkodowaniu za wywłaszczenie nieruchomości orzeka się na podstawie art. 160 § 1 k.p.a., a nie art. 119 ust. 1 pkt 7 u.g.n.

Zgodnie z art. art. 363 § 2 k.c., jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili. Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku trafnie przyjął, że w niniejszej sprawie nie wystąpiły szczególne okoliczności, które wymagałyby przyjęcia za podstawę odszkodowania cen istniejących w innej chwili. Stosownie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2009 r., I CSK 524/08 (OSNC-ZD 2009, nr D, poz. 106), w razie ustalenia odszkodowania,

zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 363 § 2 k.c., według cen z chwili wyrokowania, należy się ono w tej wysokości, gdy ceny te były wyższe od występujących wcześniej, dopiero od tej chwili. Dopiero zatem od tej chwili można mówić o opóźnieniu się dłużnika w zapłacie odszkodowania ustalonego według tych cen i w konsekwencji dopiero od tej chwili można zasądzić od niego odsetki za opóźnienie. Jeżeli odszkodowanie ustalone według cen z chwili wyrokowania jest wyższe od odszkodowania należnego we wcześniejszym terminie płatności i żądanych od niego odsetek za okres od tego terminu do chwili wyrokowania, zasądzenie, oprócz odsetek za opóźnienie od daty wyrokowania, żądanych uprzednio odsetek prowadziłoby do kompensaty uszczerbku pokrytego już przez kwotę odszkodowania ustalonego zgodnie z zasadą przewidzianą w art. 363 § 2 k.c. Odsetki za opóźnienie i odszkodowanie na zasadach ogólnych, pełniąc takie same funkcje, mogą się jedynie uzupełniać. Według wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2010 r., I CSK 262/09 (niepubl.), uregulowanie art. 363 § 2 k.c. przewiduje, że jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, to wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania. Datą tą jest zamknięcie rozprawy, po którym dochodzi do wydania wyroku, ponieważ w oparciu o art. 316 § 1 k.p.c. sąd bierze za podstawę orzeczenia stan istniejący w tej dacie. Zastosowanie cen z innej daty wymagałoby powołania przez wierzyciela, podzielonych przez sąd, szczególnych okoliczności, wskazujących na zaistnienie wyjątku od powyższej zasady. Przyjęcie tej zasady powoduje, że wierzyciel nie ponosi negatywnych skutków spadku wartości pieniądza w okresie od wymagalności zobowiązania do orzekania o obowiązku zapłaty przez dłużnika, zapewnia zatem pełną kompensatę. Skutki braku zapłaty zobowiązania w terminie, uregulowane art. 481 § 1 k.c., wskazują na uprawnienie wierzyciela do żądania odsetek za okres opóźnienia bez względu na przyczyny uchybienia terminu płatności świadczenia pieniężnego. Odsetki spełniają funkcję odszkodowawczą w postaci rekompensaty uszczerbku wywołanego pozbawieniem wierzyciela możliwości uzyskania korzyści z należnej mu kwoty odszkodowania, a częściowo także waloryzacyjną, o ile przewyższają wskaźnik inflacji. Wobec tego łączna suma odszkodowania i odsetek nie może przewyższać wysokości szkody. Nie znajduje również usprawiedliwienia stosowanie równocześnie dwóch mierników

równoważących skutki utraty siły nabywczej pieniądza, które prowadzą do podwójnej waloryzacji. W przypadku ustalenia odszkodowania według cen z daty wyrokowania, które będzie wyższe od ustalonego przy zastosowaniu cen z daty wymagalności, zaistniałej po wezwaniu dłużnika oraz odsetek za okres do dnia wyrokowania, wierzycielowi należą się odsetki od daty wyroku. Dopiero od tej daty dłużnik popada w opóźnienie z zapłatą. Przyznanie odsetek od odszkodowania ustalonego według wyższych cen z daty wyrokowania za okres poprzedzający tę datę prowadziłoby do nieuzasadnionego uprzywilejowania wierzyciela. Podniesione w skardze kasacyjnej powodów zarzuty naruszenia prawa materialnego okazały się zatem nietrafne.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw

kc